

8. *Ушенічник А.* Ідеї в соціології / Др. Алеш Ушенічник // Нова Зоря. — 1926. — Ч. 29.
9. *Ушенічник А.* Основи соціології / Др. Алеш Ушенічник // Бібліотека Української Християнської Організації. — 1927. — Ч. 1.
10. *Ушенічник А.* Християнська соціологія / Др. Алеш Ушенічник // Нова Зоря. — 1926. — Ч. 31—33.

Христина Астапцева

«БАЛАЧКИ ПРО МОДУ» ХАРИТИНИ КОНОНЕНКО —
НОВЕ СЛОВО У ЖІНОЧІЙ ПРЕСІ ГАЛИЧИНИ

(На матеріалах «Жіночої сторінки»
у газеті «Діло» (1936—1939 рр.)

Охарактеризовано принципи роботи Харитини Кононенко як редактора та журналіста «Жіночої сторінки» у львівському часописі «Діло». Проаналізовано зміст та специфіку статей рубрики «Балачки про моду», що публікувалися на «Жіночій сторінці» впродовж 1936—1939 рр.

Ключові слова: *галицьке жіноцтво, фемінізм, мода, жіноча преса, газета «Діло», тематична шпальта «Жіноча сторінка», рубрика «Балачки про моду», fashion-журналістика.*

Охарактеризованы принципы работы Харитины Кононенко как редактора и журналиста «Женской страницы» в газете «Діло». Проанализировано содержание и специфику статей рубрики «Разговоры о моде», опубликованных на «Женской странице» в течение 1936—1939 гг.

Ключевые слова: *галицкие женщины, феминизм, мода, женская пресса, газета «Діло», тематическая полоса «Женская страница», рубрика «Разговоры о моде», fashion-журналистика.*

Kharitina's Kononenko's work principles as editor and journalist of the «Zinocha storinka» («The women's page») in the newspaper «Dilo» («The Deed») have been characterized. The content and specifics of the articles of the column «Balachky pro modu» («Fashion Chats»), published on the «Zinocha storinka» («Women's page») during 1936—1939 yrs, have been analyzed.

Key words: *Galician women, feminism, fashion, women's press, newspaper «Dilo» («The Deed»), thematic page «Zinocha storinka» («Women's*

page»), column «*Balachky pro modu*» («*Fashion Talks*»), *fashion-journalism*.

Постановка проблеми. Феномен fashion-журналістики засадничо вважається характерною рисою медіапростору ХХІ ст. Нині, завдяки глобальній мережі, активно з'являються і розвиваються fashion-блоги, друкуються періодичні видання, значний обсяг яких займають публікації на тему моди. Однак потрібно дослідити, яке підґрунтя має сучасна українська fashion-журналістика, яка її історіографія, коли почали творити перші fashion-журналісти і ким вони були. Заглиблення в історію допоможе нам узагальнити нагромаджений досвід українських редакторів та журналістів початку ХХ ст. і на цій основі розробити рекомендації, що знайдуть практичне втілення у створенні сучасних вітчизняних часописів для жінок.

У статті намагатимемося дослідити один із культурних артефактів галицької преси, а саме — рубрику «Балачки про моду», що має також і культурну цінність, оскільки висвітлює віхи української історії костюма першої третини ХХ ст. Спробуємо також проаналізувати особливості редакторської та журналістської роботи Харитини Кононенко — редактора «Жіночої сторінки» у львівській газеті «Діло» упродовж 1936—1939 рр., а також автора статей рубрики «Балачки про моду».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на те, що в період радянського режиму діяла заборона на користування проукраїнськими періодичними виданнями як «ідеологічно шкідливими та ворожими», лише в роки незалежності вітчизняні вчені змогли розпочати дослідження масиву довоєнної галицької преси. Однак, позаяк кількість видань для аналізу доволі велика, ще донині залишаються лакуни в уже опрацьованому інформаційному полі. Однією із таких прогалин є львівська газета «Діло», що нині активно досліджується співробітниками Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. Газета «Діло» виходила друком упродовж 60 років, і мине багато часу, поки вона буде ретельно вивчена. Серед актуальних досліджень газети передусім потрібно виокремити працю науковця К. Курилишина «Часопис “Діло” (Львів, 1880—1939 рр.). Матеріали до бібліографістики». Варто також згадати наукові статті дослідників О. Хімяк («Газета “Діло”

та її вплив на формування політичної свідомості українців Галичини (кінець XIX — початок XX ст.)), М. Житарюка («Газета “Діло” як комунікаційний канал боротьби за українську автономію в Польщі (30-ті роки XX ст.)), Д. Захарова («Газета “Діло” 1900—1901 рр. як джерело вивчення мовного питання в Західній Україні на початку XX ст.»), що охоплювали різні аспекти генезису і функціонування газети. Професором Ю. Шаповалом 2007 р. було підготовлено для майбутніх журналістів навчальний посібник “Діло” (1880—1939) — перша українська газета».

Донині т. зв. «жіночий» аспект «Діла» ще не був досліджений українськими науковцями, й у цій статті він розглядатиметься вперше. Також уперше вводяться в науковий обіг назва тематичної шпальти — «Жіноча сторінка» і назва її постійної рубрики — «Балачки про моду».

Мета статті. Опрацювання «Жіночої сторінки» дає змогу пролити світло на досі не відому широкому загалу постать редактора і журналістки Харитини Кононенко, зокрема на т. зв. «львівський» період її життя, що донині залишався абсолютно не вивченим біографами. Дослідження принципів роботи Харитини Кононенко як редактора і журналіста дозволить виокремити найоптимальніші з них для практичного застосування у нинішніх періодичних виданнях для жінок. Аналіз статей рубрики «Балачки про моду» дає нам підстави вважати, що сучасні жанри fashion-журналістики мають достатньо глибоке історичне коріння, що потребує подальшого ретельного вивчення.

Виклад основного матеріалу. Культовий галицький часопис «Діло» за майже 60 років свого існування, крім гострих суспільно-політичних тем, порушував ще й жіноче питання. 1922 р., від вересня до грудня, за домовленістю між керівництвом львівського відділення «Союзу Українок» та редакцією «Діла», на шпальтах часопису друкувалася тематична сторінка «Жіночий вісник». Це був перший офіційний орган «Союзу Українок» під редакцією Мілени Рудницької [33, с. 18].

«Жіночий вісник» характеризувався радше суфражистськими настроями, ніж суто жіночими. Воно й не дивно, адже на 1922 р. у Європі виборчим правом могли користуватися жінки лише 12 країн: Фінляндія (1906 р.), Норвегія (1913 р.), Данія та Ісландія

(1915 р.), більшовицька Росія і Нідерланди (1917 р.), Австрія, Чехословачія, Польща і Швеція (1918 р.), Німеччина та Люксембург (1919 р.) [34].

Для галичанок боротьба за рівноправ'я мала особливі підстави. Одна з них — це Перша світова війна, де жінки змогли себе реалізувати в медсестринській справі і довести чоловікам свою мужність і витривалість. Друга причина — 1918 р., після розпаду Австро-Угорської дуалістичної імперії, галицькі жінки на дуже короткий відрізок часу нарешті відчули себе громадянками незалежної Західно-Української Народної Республіки. З огляду на ці та інші обставини, назріла гостра потреба вести просвітницько-об'єднавчу роботу серед жіноцтва Львова і Галичини загалом. Цій роботі сприяла україномовна преса, зокрема досліджуваний нами щоденник «Діло». Однак тривалість існування «Жіночого вісника» була недовгою через цензурні переслідування і тимчасове закриття часопису. У ювілейному номері газети з нагоди 50-річчя її започаткування коротко викладено хронологію цих подій: «Від лютого 1912 р. редактором “Діла” став з черги д-р Василь Панейко, а член редакції Ол. Кузьма обняв редакцію “Свободи”. Світова війна припинила видавання обох цих газет на протяг російської окупації Львова, але опісля “Діло” виходило при сильно зредукованій редакції (Весоловський перенісся до Відня і вмер 1916 р., відійшов д-р Назарук). Аж українська визвольна війна розігнала решту давньої редакції по світі і “Діло” більше як цілий рік не могло виходити. Щойно після трилітніх метаморфоз появилось знову в 1923 р. під первісною назвою і при зовсім новій редакції» [25].

Здавалося б, навіщо засновувати нову сторінку для жінок, адже й так у Галичині виходили друком спеціалізовані самостійні часописи на кшталт видань «Нова Хата», «Жіночий Голос», «Жінка». Однак перевага друку на шпальтах «Діла» полягала в тому, що цю газету читали всі верстви населення — і чоловіки, і жінки. Кожен галичанин міг висловити свою думку і бути прочитаним. «Діло» було своєрідною «соціальною мережею», щоденником етнічної групи. Нерідким явищем у газеті були полеміки і дискусії на злободенні теми між читачами газети. У тогочасних львівських жіночих часописах бракувало популярних статей з порадами, як поратися у домі, як правильно і зі смаком одягатись, куди поїхати на вакації.

Отже, у 274-му номері газети «Діло» за 4 грудня 1936 р., на п'ятій сторінці, вперше було надруковано самостійну тематично «Жіночу сторінку», яка займала всю шпальту. Редактором сторінки було призначено доктора прав та «інженера з обсягу економіки й торгівлі» Харитю Кононенко [1], яка вже мала попередній досвід публікацій у пресі, зокрема у часописах «Нова Хата» і «Жінка». Загалом, дослідження «Жіночої сторінки» проливає світло на досі не відомі факти з біографії Харитини Кононенко. Читаючи її редакторські статті, дізнаємося про її багатий внутрішній світ, душевні тривоги і переживання, вловлюємо нитку її міркувань на злободенні теми.

Усього за час існування тематичної шпальти для жінок — від 4 грудня 1936 р. до 15 грудня 1939 р. — в рамках рубрики «Балачки про моду» було надруковано 63 статті, 51 з яких належить перу Харитини Кононенко, 7 статей були опубліковані без зазначення авторства, але гіпотетично також могли бути написані нею.

Відзначимо, що до появи «Жіночої сторінки» в «Ділі» нерідко друкувалися короткі замітки і репортажі про покази (ревії) мод у Львові, Європі, США та СРСР, рідше — проблемні статті про моду, в яких автори намагалися привернути увагу соціуму до проблем занедбання народного вбрання, підвищення цін на готовий одяг тощо.

Не можна простежити якоїсь систематичності у їх публікуванні. Швидше за все, поява цих матеріалів була зумовлена намаганням редакції газети донести до читача у повному обсязі інформацію про всі світські події, що відбувалися у світі загалом та Львові зокрема.

Отже, поволі назривала потреба в упорядкуванні цих матеріалів, їх систематизації та раціональному публікуванні. У газеті «Діло» на тему моди бракувало журналістських творів інформаційного та аналітичного жанрів: заміток-порад, оглядів, прогнозів, практико-аналітичних та полемічних статей. До речі, цікаво, що у львівських виданнях для жінок такий жанр, як інтерв'ю, був відсутній.

Однак усе ж таки, незважаючи на необхідність створення окремої тематичної сторінки для жінок у «Ділі», редактор Кононенко у першій вступній статті висловлювала неабиякі побоювання, що читачки Львова і Галичини можуть неправильно сприйняти появу

нового жіночого друкованого органу, хоча й не самостійного, але, на нашу думку, дуже корисного: «В першу чергу поява цієї сторінки викличе якщо не невдоволення, то бодай заувагу, що така сторінка непотрібна, бо є спеціальні жіночі часописи, які стараються задовольнити інтереси жіноцтва. Мають вони і свій досвід і свої організації та членів, які жіночий часопис передплачують і поява ще й у “Ділі” такої сторінки може викликати лише непотрібне замішання серед тих передплатниць, а то й зменшити їх число» [17].

За словами редакторки, тематична сторінка для жінок не була запланована для створення конкуренції тогочасним жіночим часописам і не претендувала на «оформлення якоїсь спеціальної жіночої ідеології, на спеціальні впливи у сферах фемінізму чи організації жіноцтва» [17].

Передбачалося, що «Жіноча сторінка» стане щоденником, де будуть фіксуватися «події біжучого життя», публікуватимуться відгуки на «важніші з них», повідомлятиметься читачок сторінки про те, що «діється серед нашого і чужого жіноцтва». Планувалося «подавати відомости про визначніших наших жінок та про жінок інших народів, які можуть бути або добрим, або відстрашливим прикладом для нашого жіноцтва», а також звертати увагу галичанок на їхні окремі завдання у певні моменти чи в деяких ділянках суспільного життя. Харитина Кононенко сподівалася, що «жіноча шпальта у “Ділі”, яка друкуватиметься раз на тиждень, стане для передплатниць «малою розривкою і відпочинком» [17].

У міжвоєнний період в Галичині питання фемінізму було актуальним і гострим. Деякі прихильниці гендерної рівності вважали принизливим виокремлення жіночої тематики в газеті для чоловіків: «На їх думку жінка в нинішніх часах стоїть уже на такому ступні, коли її може цікавити все те, що цікавить і кожного пересічного мужчину... Нема місця на їх думку вже нині на якісь там окремі “жіночі” інтереси і шкода в щоденнику паперу для тих жінок, які цікавляться лише чотирма “к”»¹ [17].

¹ Говорячи про чотири «к», феміністки мали на увазі німецький вислів: «Kinder, Küche, Kirche, Kleider» (дослівно — «діти, кухня, церква, сукня»), що описував уявлення про соціальну роль жінки в німецькій консервативній системі цінностей. Існує припущення, що фразеологізм належить Вільгельму II — німецькому імператору і королю Пруссії, який вважав, що всі німецькі дівчата повинні наслідувати імператрицю Августу Вікторію та присвятити своє життя чотирьом «к» [7, с. 146; 32, с. 35].

Натомість Харитина Кононенко не відзначалася виразно радикальними феміністичними поглядами. Вона вважала, що жінка, навіть будучи рівною з чоловіком у правах, повинна бути наділена рисами, властивими тільки їй, і не перетворюватись на андрогенну істоту.

Цю думку Х. Кононенко намагалась донести і до своїх читачок: «Життя — життя повне — складається як день з годин, а години з хвилин, саме з ріжних дрібниць, і тільки той живе повним життям, хто вмє охопити і кого цікавлять найменші дрібниці; а ми зрештою не тільки цінимо, але й шануємо оті “дрібниці”, які наповнюють життя жінки, коли вони потрібні і доцільні для суспільства, і тим самим не легковажимо й отих чотирьох “к”» [17].

Передбачалося, що нова рубрика наповнюватиметься матеріалами, які надсилатимуть до редакції прихильні ініціативні читачки-волонтерки, а редакторка і водночас журналістка Харитина буде сортувати, редагувати й упорядковувати всю надіслану інформацію та формуватиме з неї «Жіночу сторінку», яка раз на тиждень, у п'ятницю, друкуватиметься на п'ятій шпальті «Діла»: «Коли Ви обі, Дорогі читачки, бажаєте, щоб вона була цікава, то мусите і самі до того причинитись, мусите з нами співпрацювати. Будемо Вас просити, щоб Ви тримали з нами постійний зв'язок, щоб Ви слали нам матеріали, як не статті (за які будемо дуже вдячні), то бодай хронікарські вістки про життя Вашої околиці та Вашого оточення. Щоб Ви подавали нам свої побажання, звертались до нас за порадами чи з порадами, щоб Ви вважали цю сторінку дійсно своєю та обговорювали на ній те, що Вас болить, чим Ви хотілиб поділитися з іншими жінками, на що хотілиб звернути увагу нашого жіноцтва» [17].

Загалом, порівняно з алгоритмом роботи нинішніх друківаних періодичних видань для жінок, в яких здебільшого редактор дає завдання журналістам для написання тих чи інших статей, не завжди вгадуючи читацькі смаки, а часто керуючись власними переконаннями щодо певних тем, принцип функціонування «Жіночої сторінки» був дуже прогресивним, адже він забезпечував стале споживацьке коло й участь читачів у формуванні рубрики. Фемінна читацька аудиторія «Діла» творила «Жіночу сторінку» колективно. Досліджуване явище можна назвати таким собі «вічним

двигуном», коли видавничий продукт користується незмінною популярністю і попитом унаслідок створення його самими споживачами. Нехай ця група споживачів буде невеликою, зате кількісно стає. Обов'язковою умовою існування такого продукту є його прив'язка до певної суспільної групи. Сучасна жіноча преса має на меті глобалізацію і максимальне збільшення накладів. На нашу думку, це призводить до одноманітності й обмеженості висвітлюваних у періодичних виданнях тем. Журнал, що виходить друком у столичному мегаполісі, навіть попри високу якість поліграфічного оформлення і хорошу рекламну кампанію не завоює популярності у невеликих населених пунктах, якщо не буде висвітлювати «болючі» злободенні теми, спільні для всіх прошарків жіноцтва у країні. Мода на франчайзингові жіночі журнали, що міцно вкоренились в Україні, заважає розвиватися національному видавничому бізнесу. Зарубіжні жіночі часописи, які виходять друком на території України, пропагують моду на масову культуру, що нівелює різницю між народами та етнічними групами, створюють і нав'язують жінкам певні шаблони поведінки, не прийнятні для українського соціуму.

Окрім того, потрібно звернути увагу ще на один недолік сучасної української жіночої преси — це якість публікованих матеріалів. У сучасних економічних умовах не всі видання мають можливість забезпечити своїм штатним і позаштатним журналістам доступ до першоджерел, а саме коли мова йде про події у світі моди. Бажаючи зробити свій видавничий продукт рейтинговим завдяки гучним заголовкам, редактор недорогого часопису приймає рішення дати журналістові завдання написати про модні покази у світових столицях моди. Останній зазвичай пише статтю, ґрунтуючись на знайдених в інтернет-мережі матеріалах своїх колег на цю тему. Таким чином, власне журналістика поступово підмінюється поняттям рерайтингу, що активно використовується мережевими ЗМІ.

У першому номері «Жіночої сторінки» було започатковано чотири постійні рубрики: «З нашої хроніки», «Зі світа», «Балачки про моду», «Практичні поради». Найтривалішою з них виявилася рубрика «Балачки про моду», яка проіснувала до 15 липня 1939 р. — дня, коли востаннє вийшла у світ «Жіноча сторінка». Безперечно,

що кожна з рубрик є надзвичайно багатою на цікаві історичні факти, що допоможуть по-новому поглянути на процес формування і розвитку української культури, але у цій статті ми сконцентруємо увагу на питанні моди, яке властиво порушувалося не тільки у «Балачках про моду», а й в інших рубриках.

Зі слів редакторки дізнаємося про особливості публікації фактичного матеріалу у підрубриках: «... на першій Жіночій сторінці обговорювали ми різні теми з нашого щоденного життя. Старались ми подавати вістки з життя нашого жіноцтва та з життя міжнароднього жіночого світу. Дуже часто про важніші події подавали ми вістки на сторінках «Діла» й у іншому місці, на те, щоб звернули увагу на ці події і ширші кола нашого громадянства, не тільки жіноцтво. Давали ми на Ж.С. огляд моди, користуючись найновішими вістками зі світу моди. Подавали і різні практичні поради. Подавали й вістки з біжучого нашого життя під наг. “З нашої хроніки”» [22].

Про успішність цього журналістського проекту впродовж першого року його функціонування Харитя Кононенко розповідає в редакторському слові до читачів у грудневому номері «Діла» за 1937 р.: «Минув уже рік, як ми почали додавати кожної п’ятниці в “Ділі” Жіночу сторінку. За цей час чули ми чимало різних думок щодо тої сторінки. Було досить похвал, але часом була і критика. Коли ця критика була слухна, вислухували ми її уважно і старались недостачі направити так, аби наші читачки мали те, чого хотіли. Похвалам були очевидно раді, тим більше, що заповнювати цю сторінку цікавим матеріалом було не так то легко, бо, на жаль, наші жінки ще не дуже люблять писати і число співробітниць було невеличке, а ділянок життя, які ми хотілиб охопити та про них на Жіночій сторінці поговорити, є досить багато» [22].

У редакторському слові Х. Кононенко звертає увагу на проблеми, які спіткали її в роботі над номерами «Жіночої сторінки». На перший план виносяться питання співпраці з дописувачками. Харитина бідкалася, що волонтерки-журналістки «Жіночої сторінки» виявились доволі безініціативними та непунктуальними: «На жаль, читачки наші не старались подавати нам більше цього матеріалу, а деякі вістки приходили так пізно, що їх можна було подати хіба тільки в загальній рубриці нашого часопису — “Дописи”. Якби ті

замітки надсилали наші пані відразу після якогось зібрання, свята чи імпрези, то можна тоді булоб містити їх і на Ж.С. в рубриці “З нашої хроніки”, але, на жаль, таке бувало рідко. Вістки ті надходили найскорше по тижневі, а то і двох та й пізніше. Зрештою кермувалась тут Редакція ще й тим міркуванням, що Ж.С. виходить тільки раз у тиждень і може булоб недоцільно відбирати на ній місце для чисто інформаційних справ, а “Дописи”, напевно читають усі читачі “Діла”» [22].

Деякі читачі демонстрували прагнення присвятити шпальту «більше справам пропаганди одної з наших жіночих організацій», але Харитина Кононенко як редактор намагалася зберігати ідеологічний нейтралітет свого друкованого видання: «Обіцювали ми на нашій першій Сторінці, що не будемо конкурувати з тими жіночими часописами, які вже виходять, та не будемо творити на нашій Сторінці якоїсь спеціальної жіночої ідеології. І ми цього дотримувались. Також не хотіли ми, щоб Сторінка була трибуною тільки одного якогось угруповання... Ми раді інформувати про все, що діється у жіночому світі, не встряваючи у внутрішні справи окремих організацій. Якщо яка українська жіноча організація має жаль, що ми про неї інформували за мало, то найбільша вина у цьому — брак інформаційного матеріялу. Ми напевно булиб такий матеріял використали, як робили ми з усіма тими матеріялами, що до нашої Редакції для Жіночої сторінки надходили» [22].

Аналізуючи річний звіт Харитини Кононенко про редагування «Жіночої сторінки», захоплюємося її відвагою у сприйнятті критики, рисою, що притаманна освіченим людям, які всіляко сприяють суспільному прогресові: «Всім нашим Читачкам будемо вдячні за вказівки, побажання та матеріяли, які вони нам у майбутньому висилатимуть. Просимо висловлювати всяку свою критику та брати активну участь у видаванні цієї сторінки, бож нашою метою є дати нашому ширшому жіночому загалові можливість висловлювати свої думки на сторінках нашого часопису... Сподіваємося, що у другому році видавання цієї Жіночої сторінки наші Шановні Читачки візьмуть живішу участь та облегчать працю редакторці сторінки своїми дописами та слухними й доцільними заввагами. Від себе обіцюємо тих завваг вислухувати та по змозі до них пристосовуватись, бо доброї критики не боїмось, навпаки — ми собі її бажаємо» [22].

Фемінізм Харитини Кононенко можна назвати інтелектуальним [2, с.16]. Вона вважала, що жінки повинні змагатися з чоловіками розумово і довести свою значимість для нації. Вона прагнула залучати до праці над номером усіх небайдужих жінок і редагувати тематичну шпальту так, щоб суто жіночі питання зацікавили також і чоловіків: «Ми певні, що коли наші Читачки відповідно зустрінуть цю нашу сторінку, то зроблять її не тільки цікавою для жінок, але її читатимуть і чоловіки, що ще може не вірять у жіночі сили, але звикнуть поволі поважати оті “дрібні” інтереси, які дуже часто прикрашують і злагіднюють людське життя, а той кладуть підвалини під життя цілого народу» [17].

Х. Кононенко моніторила тенденції розвитку читацьких інтересів львівського жіноцтва. За своїм складом розуму вона була аналітиком і намагалася дослідити та об'єктивно оцінити ситуацію на пресовому ринку, а отримані результати дослідження використати для свого редакторського проекту. Так, в одній із своїх статей, опублікованих на «Жіночій сторінці», — «Жінки і читання часописів», — редакторка дає характеристику складу читацької аудиторії за гендерною ознакою. Ця аналітична стаття допомагає зрозуміти не тільки читацькі смаки, а й реальний рівень емансипованості галичанок у міжвоєнний час: «...ще дуже мало жінок, які перечитують щоденники систематично і методично (маються на увазі періодичні видання, які виходили друком щоденно. — Х. А.). Тоді, як майже кожний чоловік має “свій” часопис, тобто такий, що цілковито покривається з його поглядами та політичними переконаннями, а інші часописи читає лише для того, щоб знати, що думають “противники”, жінки переважно читають ті часописи, що їм попадають під руку. На першій сторінці, де звичайно видруковано найважливіші відомості закордонного життя, погляд жінки не спиняється на довго. Перебіжать лише заголовки, а читають лише докладно про події, про які багато скрізь вже говориться. Не надто уважно також ставляться вони і до внутрішньої політики, зате дуже люблять сензаційні заголовки про такі, скажімо, справи, як одруження англійського короля, до чого мають своєрідний жіночий підхід або про якусь кінову зірку чи іншу якусь “славу”. Тоді коли жінок інших народів дуже цікавлять різні судові процеси кримінального характеру, наші жінки із запалом перечитують найменші подробиці про-

цесів політичних. Очевидно, що фейлстони чи то новелі, чи малі фейлстони належать до улюбленої лектури наших пань. Вже менше цікавлять їх спогади, коли вони не є з військових часів чи з часів революції» [16].

Торкається Харитина Кононенко і питання жіночих часописів та причини їхнього вузького тематичного спрямування: «Є очевидно спеціальні чисто “жіночі” часописи, до яких наше жіноцтво має своє окреме відношення. Треба сказати, що з цих часописів мають найбільше поширення ті, що писані популярно та зачіпають близькі до нашого національного і громадського життя теми. До журналів, де є більш теоретичні чи абстрактні питання, ставиться загал нашого жіноцтва ще з недовірям. Тут треба ще якогось часу, щоб наше жіноцтво звикло до таких органів» [16].

Окремим цікавим аспектом дослідження «Жіночої сторінки» є зазначення авторства у статтях. Аналізуючи публікації на шпальті, робимо висновок, що майже половина з них належать перу редакторки Харитини Кононенко. Вона часто уживала різні криптоніми для підписання своїх авторських матеріалів: Х. К., ко.-тя., Х. Рита., Рита, К., Ритя К. У «Словнику українських псевдонімів та криптонімів (XVI — XX ст.)» дослідника О. І. Дея не знаходимо інформації про Харитину Кононенко [4]. Вважаємо, що, підписуючи кожну статтю іншим криптонімом, редакторка намагалася викликати у читачок ілюзорне відчуття гамірної та велелюдної редакції, що працює над наповненням шпальти.

На «Жіночій сторінці» дуже рідко трапляються автоніми, якими здебільшого підписане вступне слово від редактора: «Д-р інж. Харитя Кононенко» та «Харитя Кононенко». На нашу думку, це може бути пов'язано з тематикою та змістовим наповненням опублікованих матеріалів. Наприклад, статті, в яких авторка об'єктивно висвітлює певні соціальні проблеми і пропонує шляхи їх подолання, при цьому бажаючи викликати довіру у читачів і створити враження авторитетного фахівця, чиєї думки потрібно дослухатись, вона підписує автонімом [19].

У випадку, коли тема статті висвітлена із суб'єктивного боку і авторка не претендує на визнання своїх розмірковувань та порад авторитетними чи обов'язковими для наслідування, а також боїться видатися читачкам легковажною, вона підписується криптоні-

мом [20]. Це — закономірно, адже статус «доктора юридично-соціально-педагогічних наук та інженера з обсягу економіки і торгівлі» певною мірою лімітував журналістську діяльність Харитини Кононенко [3, с. 49].

На наше переконання, пані Кононенко вважала недоречним підписувати модні огляди своїм справжнім іменем із зазначенням наукового ступеня. Тому рубрику «Балачки про моду» у «Жіночій сторінці» вона підписувала псевдонімом Рита, що є похідним від зменшувально-пестливої форми імені «Харитя», і поставала у своїх статтях в образі компетентної у питаннях моди порадиці для кожної з читачок «Діла».

Загалом, «Балачки про моду» можна назвати унікальною рубрикою, у якій вперше за історію львівських жіночих часописів почали публікуватися практичні поради у сфері моди. У той час, як інші пресові видання подавали лише модну хроніку — огляди тенденцій вбрання і аксесуарів, супроводжуючи текст фотоілюстраціями чи ескізами моделей, у «Балачках про моду» ми, крім оглядів тенденцій, знаходимо безліч рекомендацій щодо правильного комбонування елементів гардероба, враховуючи вік, особливості типу фігури і пору року та соціальне становище; реставрації і «відсвіжування» старого немодного вбрання; віднайдення і підтримання власного стилю в одязі. Поради і настанови Харитини залишаються актуальними і нині. Її гасло: «Хай кожна підбере відповідний для себе стиль, та пам'ятає про вимогу сучасного життя: практичність і міра у смаку» — це «золоте» правило, якого повинні дотримуватись і сучасні українки [21].

У рамках рубрики «Балачки про моду» трапляються пізнавальні статті на безліч тем, що так чи інакше стосуються моди як прикладного мистецтва, а не лише декоративного. Однозначно, для того, щоби писати про моду, необхідно мати свій власний неповторний стиль. Потрібно володіти тонким смаком і відчувати прекрасне в усіх його проявах. Саме ці риси, на нашу думку, були притаманні редакторці рубрики.

Чи не вперше за час існування львівської жіночої преси, Харитина Кононенко на шпальтах рубрики торкається питань дитячої і чоловічої моди, демонструючи глибокі знання з матеріалознавства, конфекціонування матеріалів, архітектоніки костюма, технології

виготовлення одягу. У своїх статтях жінка виступає також модним критиком і аналізує хиби невдалих туалетів львівських панянок.

З публікацій «Що значить бути добре одягненою?» та «Не мода, а міра у смаку» читачки дізнаються про «засади доброго одягання» і «прикмети більшості тих жінок, що хочуть обов'язково бути “модні” та псувати кров і печінку своїх приятельок»: «Бути добре, елегантно і добірно убраною — це значить: бути убраною зі смаком, до лица, відповідно до пори року і дня, відповідно до своїх грошових засобів, до випадку для якого одягаємось та до товариства до якого йдемо, або яке у себе приймаємо і нарешті відповідно до свого становища, яке ми займаємо у суспільстві. Проти тих засад наші жінки дуже й дуже часто грішать. [...] Нерозумно і несмачно є також вбиратись понад свої засоби. Дуже часто родина мусить недоїдати та терпіти інші обмеження лише через те, що пані дому хоче піти на забаву та своєю туалетною “побивати” своїх “приятельок” [...]

Є ще одна засада доброго одягання, яку часто занедбують навіть ті, що нібито і добре вбираються, а саме те, що кожна жінка має свій стиль і того стилю мусить дотримуватись. [...] Почуття того стилю — то може найголовніша прикмета добре убраної жінки» [14].

Не соромиться «пані Доктор» говорити з читачками і на делікатні теми. Наприклад, у статті «Білизна» читаємо таке: «Елегантна і справді культурна жінка не менше звертає уваги на свою білизну, ніж на свою сукню, а часом навіть білизна її є більш люксова, навіть як зверхній одяг. Такий люксус у білизні свідчить про її власничку, як про людину, що дійсно любить гарні речі для їх краси і для свого особистого вжитку, а не лише на те, щоб ними перед кимось похвалитись, чи в когось заздрість викликати» [8].

Після аналізу публікацій Харитини Кононенко стає очевидним, що теми для висвітлення вона обирала з огляду на своє скромне незаможне життя. Такий підхід дуже відрізняється від того, що побутує у нинішній «глянсовій» періодиці, яка заповонила український ринок. У сучасних жіночих «люксових» часописах (які, до слова, друкуються російською мовою) вважається моветоном адресувати статті простим незаможним інтелігенткам. А ось на «Жіночій сторінці», у статтях «Сукня, якої нам не сміє бракувати», «Як

змінити нашу сукню?», «Домашня суконочка», журналістка розмірковує над питанням одягової економії: «...мати суконки на різні випадки Вам засоби не дозволяють, а зрікатись приємного товариського життя Ви не маєте ані причини, ані охоти. Рада проста: зробити собі одну якусь таку суконку, що вона Вам послужить у різних випадках Вашого життя, а потім і на буденну її доносите. Для такої суконки одна й найважливіша засада — це добрий матеріал. Друга вимога — добрий крій, третя — відповідний фасон, що надається на всі випадки. Ця суконка, хоч і буде може коштувати пару золотих більше, але виправдає витрати стократно» [13].

Зі слів Харитини Кононенко відгадуємо, що вона пише сама про себе: «Кожна з нас хоче бути все трохи обновленою, все щось іншого мати на собі, щоб бути більш привабливою і цікавою, та не кожній дозволяють засоби на кілька суконок. Та нащо хитра жіноча голівка — вигадлива і практична? Лихові не так тяжко запобігти, якщо тільки трохи пустимо фантазію та нашу винахідливість на вільну дорогу» [15].

Із переліку статей рубрики «Балачки про моду» варто виокремити проблемно-критичні статті «Старша пані» та «На вулицю, на фестини в літі, а не на баль». Журналістка не боїться критикувати безглузді і комічні «модні» звички українських жінок. Вона намагається вказати на існуючі проблеми одягового етикету та віднайти їх правильне рішення: «Любі, кохані Пані! Не гнівайтесь на мене, але вірте що вже не можемо мовчати. Свербить мене язик сказати кілька “приємних” слів про спосіб убирання деяких наших пань в неділю, чи свято або на якийсь фестон чи іншу імпрезу на вільному повітрі. І, на жаль, кортить мене сказати тих кілька слів не тільки паням із провінції (де багато де-чого може “з рук зійти”), але й паням зі Львова. [...] Наші пані справді в більшості не можуть собі дозволити на купівлю та ушиття нової суконки, що і матеріалом і фасоном і прикрасами відповідала б сезонові. Але за те можуть наші любі пані знайти вільну хвилинку на те, щоб від балевої суконки повідпорювати невідповідні прикраси, або навіть скоротити, якщо не зовсім переробити суконку, напевно кожна з нас зуміє» [10].

Харитина також стає на захист літніх жінок, тим самим стверджуючи той факт, що мода — не лише для молодих. Це важливо відзначити, адже у нинішній українській жіночій пресі жінкам «тре-

тього» віку приділяється вкрай мало уваги. Журналістка прагне, щоб українки в своїй елегантності нічим не поступалися західним європейкам: «Куди мені до такого фасону! Я вже стара на параді. Ось щось скромненького, такого, знаєте, непомітного — досить з мене! Такі міркування почуєте нераз від своїх знайомих пань, що мають вже трохи старші діти, або їх волосся десь там трохи поси-віло, а тому й вважають вони себе вже “старими”. Внаслідок таких міркувань й не бачимо ми на вулиці елегантно вбраних старших жінок. А шкода! Інші народи та країни тому славляться своєю еле-ганцією, бо у них, відповідно свому становищу, однаково елегантно убираються і старші і молодші і заможніші верстви, і ті середні, а навіть бідніші. Французенка по п'ятьдесятці виглядає так само елегантно і принадно, як і в двадцятьпять, хоч барва її сукні може і трохи темніша, фасон трохи скромніший і відповідніший до її трохи важчої вже може фігури, а спідничка на пару сантиметрів буде довша. Елегантна пані знає, що відповідає її становищу та її вікові, але рівночасно з однаковою дбайливістю ставиться до своєї туалети і по сороківці, як і в двадцять років» [12].

Варто згадати ще одну статтю критичного характеру — «Муж-чини і жіноча мода. (Голос мужчини)», що належить перу невідомого автора. Опираючись на стиль написання, маємо підстави вважати, що автором публікації могла бути сама пані Доктор Кононенко, а стаття написана на основі тематичних бесід із представниками сильної статі, що належали до кола її друзів. Підтвердженням наших здогадок може слугувати ще той факт, що Харитина доволі часто полюбляла в межах рубрики критично висловлюватись на адресу невдало вбраних львів'янок і, напевне, сподівалася, що жінки активніше зреагують на доволі різкі слова чоловіка, ніж на її власні: «Жінкам цікаво знати, що мужчини думають про їх одяг? Хоч і відомо, що багато жінок одягається гарно і по модному головно тому, щоб не залишитися позаду своїх суперниць, мужчини теж (!) звертають увагу на жіночу туалетку, правда — багато менше, ніж жінки гадають. [...] Буває, що рідна жінка обурюється, коли її чоловік зважиться сказати, що вона “звертає на себе увагу” своїм зверхнім виглядом. [...] Нераз треба проявляти справжню цивільну відвагу, щоб показатися в товаристві з жінкою, одягненою як папу-га. Ніхто з нас не знає, чи з нас інші теж не сміються і саме тому

треба довіряти близьким — рідні та приятелям, що щиро звертають нам увагу на якусь невідповідну частину туалети» [18].

Далі автор вказує на виразні хиби манери одягання галицького жіноцтва. Цікаво, що і в час нинішнього інтенсивного інформаційного поступу ці недоліки надалі мають місце в «модній» поведінці українських жінок: «Мало в якому краю є такі контрасти в одязі, як у нас. Більшість жінок одягається понад стан, себто все те, що їм залишається з бюджету, йде виключно на сукні і ні на що інше, — в усякому разі головню на прикрасу себе фізично, а не духово. Чи багато наших інтелігентних жінок призначає постійно якусь суму на книжки, образи, на студії чужих мов та на інші форми свого духового розвитку?

А кілька знаємо таких, що не хочуть двічі показатися в тій самій сукні на двох вечерницях чи балях, хоч усі знаємо, що дома вони не всилі при скромних заробітках звязати кінця з кінцем?» [18].

У своїх статтях журналістка Кононенко порушує всі аспекти моди у буденному житті не тільки жінок, а й чоловіків і дітей.

Так, у статті «Чого повинен вистерігатись добре одягнений пан?» вона, посилаючись на лондонський часопис, дає поради щодо етикету чоловічого вбрання, наголошуючи на актуальності висвітлення такої теми в рубриці про моду: «Побачивши такий наголовок, неодна з вас, Шановні Читачки, відразу скаже: “Та хіба для цього питання місце на “Жіночій сторінці”? Про це може слід би поговорити з самими панамі, а не забирати нам часу і місця в рубриці, де ми радо прочитали би щось про новинки нашої моди”...

Може й ваша правда, любі Читачки, а може й ні, бож, скажіть самі: чи вам не доводиться часто зводити правдиву баталію з чоловіком, нареченим, братом чи навіть милим татусем за його одяг? А хтож найліпше помічує, як мужчина одягнений, як не ми? А чи не ми є тими найгострішими критиками їх одягу? Мені здається, що навіть панове менш критикують наші сукні, як ми їх загальний вигляд та їх краватки, чи жовті черевики при чорному убранні та інші деталі їх костюму.

Отож не сваріть на мене так, а послухайте, що про цю справу говорить один з льондонських часописів та ще й своїм пальчиком покажіть це місце найближчому вашому серцеві “панові”, чи може й панам» [23].

У статтях «Одяг наших маленьких», «Дитяча білизна», «Для нашої донечки», «Зачіски наших дівчаток», «Для наших підлітків» Харитина ділиться із читачами своїми міркуваннями на тему вибору дитячого вбрання та дотримання правил його догляду; естетичного виховання дітей і прищеплення їм смаку та почуття гармонії в одязі: «Уважна мама дбає не тільки про своє власне убрання, але пам'ятає і про ту свою малу наслідницю, яка від неї перебрала в спадщині любов до народу та вже відтепер виявляє нахил до того, щоб бути “модно убраною”. [...] Байдуже відношення до свого убрання може вести до того, що дівчина буде до свого одягу недбала, не шануватиме своїх суконок, навіть і тих найсвятіших, а також буде у своєму убранні неохайна. Коли знову ж дівчинка буде звертати на сукні надто багато уваги і прив'язувати до них багато значіння, то може згодом розвинується у неї пусте марнотратство, себелюбство та інші недобрі нахили. І одно і друге — зле, а тому розумна мама повинна спрямувати донечку вже від дитинства на середню дорогу. [...] Рівночасно розумна мама повчить непомітно донечку, що одяг то тільки малий додаток до інших прикмет людини» [9].

Харитина Кононенко закликає матерів передусім звертати увагу на гігієну дитячого одягу та його економічність: «Мамо, пам'ятай, що не тільки ти мусиш бути добре і модно одягнена, але й твоїм малим пестіям належить на літо не тільки нове, але передусім зручне й гігієнічне одіння!

Отже передусім пам'ятаймо про гігієну діточого одягу. Ось чому діточий одяг мусить бути без зайвих прикрас, простий, зручний і чистий. [...] Не обмежуйте дитині волі через одяг, собі-ж не робіть клопоту з великими видатками на ту одягу, а побачите скільки будете мати радості ви і ваші улюбленці, що наберуться від сонечка і води та повітря здоров'я, радості та енергії» [11].

Окрім оглядів та статей Хариті Кононенко, в рубриці «Балачки про моду» трапляються матеріали, що належать перу доктора Дарії Дзерович, яка рідше підписувалась криптонімом Дарка. Незважаючи на те, що пані Дзерович домоглася значних успіхів у фармації, яку студіювала у Відні (1925 р. отримала ступінь магістра фармації, а 1927 р. — ступінь доктора філософії і хімії), вона мала також ґрунтовні знання і в теорії моди, тож прагнула поділитися ними із читачками «Діла», про що свідчить її журналістський доробок [32].

Наприклад, у статті «Вмієте одягатися?» Дарія Дзерович постає у ролі стиліста та подає цінні поради щодо формування ідеального гардероба. Стаття поділена на абзаци, кожен з яких розпочинається тезою, що коротко й чітко формулює один із законів стилю в одязі, до слова, актуальних і нині.

Подаємо найцікавіші з них: «Добре вшита суконка не підпадає моді і на ній не написано, коли вшита. Дрібнички не рішення. Дрібничкам приписують жінки не раз далеко більшу вагу ніж їм справді належить. Навіть гарний костюм легко зіпсути поганими накопиченими додатками. [...] Тому також чоловіки, що носять стандартизований і простий одяг, де лише крій і матерія рішення, часто багато краще одягнені, як їх жінки. [...] Елегантність і ясна простота майже тотожні. [...] Плекаємо індивідуальності, не стандартизовані голівудські хлопачо стрункі типи. [...] Ефектовність то не краса! [...] Дешева краса, над якою кожний мало інтелектуальний стане з відкритим ротом, невідповідна для жінки, що хоче бути порядно одягнена. Елегантність — це до деякої міри мистецтво і відрізняється від ефектовності тим, що має душу, підкреслює вираз обличчя та не влізлива. Одяг має лише підкреслювати індивідуальність, не закривати її» [6].

В іншій статті Д-р Дзерович по-філософськи розмірковує над явищем моди з погляду особливостей людської психіки та історії розвитку людства. Вона ставить читачеві риторичні запитання і намагається дати на них об'єктивну відповідь: «Не раз насувається нам питання: чому мода так безнастанно змінюється? Де причина цієї несталості? Та передовсім мусимо устійнити що означає слово “мода”. Слово “мода” походить від слова модус. В латинській мові означає це слово: спосіб. Тому мода властиво є способом виявлення і віддзеркалення душі людини на всіх ділянках життя. Значить: може бути навіть мода на філософію, на мистецтво, на літературу, на музику — як існує вона на форми співжиття і очевидно на строї. Можна легко помітити, що не всі люди однаково підлягають впливам моди. Залежить це від менше або більше устійненого оформлення людської душі» [5].

Д-р Дзерович виявляє одну із характерних рис сучасної моди: «І цікава річ, чим тяжчі часи, чим більша загальна біда і нужда, тим вибагливіші і дорожчі строї надягають так звані модні жінки, які надають напрям моді».

Авторка вважає, що «на щастя, наш український нарід, здебільша селянський, дуже консервативний і не йде так скоро за напрямками згубної моди». Вона закликає інтелігенцію переглянути своє ставлення до життя і до моди загалом та дотримуватися правил природи у питаннях плекання краси і молодості: «Але доки наша інтелігентка сама не визволиться з кайдан перебільшеної і бездушної моди, яка робить з неї невільницю і змушує робити те, що не є ані розумне ані доцільне, ані естетичне, ані гігієнічне, а часами навіть дуже шкідливе, доки вона з тих її насильно накинених пут не вирветься, доки вона не найде свого внутрішнього “Я”, що становить ціль і глибокий зміст життя, доки не зрозуміє свого призначення: зберігати і плекати найвищі цінності доти не можна мати надії що покращає доля народу. Це не означає, щоб наші жінки мусіли відрікатися всіх неприємностей і стали живим страховищем. Вони повинні у своїй молодості бути дійсно природні а не неральні, вимальовані, вичепурені ляльочки, а дозрілі жінки, що знають, коли приходить на них поважний вік і коли повинні з гідністю старітися, а не наперекір всяким правилам природи намагатися бути вічно молодими» [5].

Під редакцією Харитини Кононенко на «Жіночій сторінці» одного разу надрукувала свої критичні зауваги щодо модного вбрання і Меланія Нижанківська. Будучи дружиною видатного композитора Нестора Нижанківського, Меланія, яка володіла літературним хистом, у міжвоєнний період публікувала у жіночих і літературно-мистецьких часописах Львова («Нова Хата», «Жінка», «Назустріч») численні матеріали про музичні події міста [26, с. 94].

Однак, будучи насамперед жінкою і творчою особистістю, Меланія звертала увагу не тільки на прекрасну музику, а й на моду. У часописі «Жінка», редагованому Міленою Рудницькою, Меланія Нижанківська впродовж 1936—1938 рр. опублікувала під своїм іменем чотири статті про моду і стиль: «Зберігаймо народню ношу і старі народні звичаї» [28], «Показ жіночих одягів» [29], «Ревія мод» [30], «Творимо туалети» [31].

Олег Нижанківський, син Меланії та Нестора, згадує, що міжвоєнний час, 1929—1939 рр., був для їхньої сім'ї «чи не єдиним спокійним періодом життя» [26, с. 93].

Можливо тому Меланія Нижанківська відважилася представити себе в журналістиці як модного критика й оглядача, і, як зго-

дом виявилось, — не безпідставно. Відвідуючи музичні імпрези, куди традиційно прийнято вбиратися у найкращі вечірні туалети, Меланія щоразу бачила демонстрацію наймодніших туалетів богемними інтелігентками. Свої спостереження і висновки журналістка описувала у статтях, одна із яких 1937 р. була надрукована в рубриці «Балачки про моду» на «Жіночій сторінці» газети «Діло».

Зі статті стає зрозуміло, що Меланія знала секрет, як правильно демонструвати одяг, щоб виглядати неперевершено: «Наслідувати бездумчиво те, що носять, без огляду на свою особу, ніколи не дасть доброго висліду. Те, що кожній сукні надає властивий чар, — це особа, яка її носить, та як вона її вміє носити. Для повного успіху даної туалети, не тільки важне, щоб вона була бездоганно вшита, але теж, щоб ми уміли рухатися в даному одязі, вміли в ньому ходити. Щоб ця сукня була виявом нашого доброго смаку і до нас належала, а не була куснем матерії, яким ми себе обвішали. Найкраща балева сукня не зробить відповідного вражіння, коли ми почуваємо себе в ній ніяково та чужо. А навпаки найдешевіша туалета пристосована до нас, коли почуваємо себе в ній добре, піднесе наше самопочуття, доведе до успіху» [30].

Оглядачка застерігає галичанок, щоб ті не спокушалися на маркетингові хитрощі торговельних будинків готового одягу: «Більші товари доми за границею, свідомі того вражіння, яке залишає сукня на жінці із особистим чаром і мають спеціальних манекенів, які показують у крамницях паням сукні на собі. І тут теж треба бути осторожним. Бо те, що на стрункій, гарній модельці виглядає прегарно, може нам зовсім не підходити і часом навіть осмішити. Треба освідомити собі недостачі і знати, що нам підходить, а що ні» [30].

Меланія Нижанківська вважала, що розвинути хороший смак і почуття стилю в одязі жінкам допоможе регулярне відвідування показів мод, які в 1930-х рр. у Львові влаштовувала кооператива «Труд»: «Щоб переконатись що саме модне та що підходить для нас, треба окрім ради доброї кравчині ще самому розглянутися довкола себе. Оглядати вистави, які дадуть може надто шабльонобий образ моди, та ходити на ревії мод. Такі ревії відбуваються у нас рік-річно. Влаштовує їх теж кооператива “Труд”. Бачити сукні на модельках це все корисніше для нас тим більше, що крім того почуємо фахові пояснення» [27].

«Балачки про моду» не оминула своєю увагою і Лідія Бурачинська, що було цілком закономірно, адже Харитина Кононенко і Лідія Бурачинська, майже однолітки, мали дружні стосунки і тривалий час листувалися. Лідія підтримувала Харитину і морально, і фінансово у важкий для неї час, коли тітка і дядько Вілінські пішли з життя.

На час публікації на «Жіночій сторінці» (5 листопада 1937 р.) Лідія Бурачинська очолювала культовий часопис «Нова Хата» та керувала клубом прихильників часопису, що тісно співпрацював з кооперативами «Труд» і «Народне мистецтво» (власне з ініціативи «Народнього мистецтва» виходив друком часопис «Нова Хата»). Згадані промислові об'єднання часто влаштовували у Львові покази українського дизайнерського одягу і вечори народної носі, які систематично відвідувала редакторка «Нової Хати». Тож свою першу публікацію на «Жіночій сторінці» газети «Діло» вона присвятила одному із показів (ревій) модного вбрання.

Висновки. Нині можна впевнено стверджувати, що тематична шпальта «Жіноча сторінка» у газеті «Діло» була яскравим прикладом явища «крос-медіа» у Галичині в першій третині ХХ ст., адже формувалася спільними зусиллями всієї читацької аудиторії. Поняття крос-медіа більше розвиває філософію нової журналістики — розширення рамок традиційної комунікації через залучення ширшого кола споживачів інформації, які стають її співтворцями та зумовлюють ефект транс-медіа [24, с. 21].

Демократична редакторська політика Харитини Кононенко дозволила «Жіночій сторінці» успішно функціонувати неповних чотири роки, навіть більше, якщо б не радянська анексія західноукраїнських земель 1939 р. Не боячись критичних відгуків, відважна пані Доктор прав Кононенко намагалася згуртувати галицьке жіноцтво довкола жіночої шпальти. Окрім редакторського хисту, вона мала дар і до журналістики. Зокрема, потрібно згадати рубрику «Балачки про моду», яку можна назвати унікальною, адже у ній вперше за історію львівських жіночих часописів почали публікуватися практичні поради у сфері моди. Тоді як інші пресові видання подавали лише огляди модного вбрання і аксесуарів, супроводжуючи текст фотоілюстраціями чи ескізами моделей, у «Балачках про моду» ми, окрім модної хроніки, тобто оглядів тенденцій, зна-

ходимо безліч рекомендацій щодо правильного компонування елементів гардероба, враховуючи вік, особливості типу фігури і пору року та соціальне становище; реставрації і «відсвіжування» старого немодного вбрання; віднайдення і підтримання власного стилю в одязі. Поради і настанови Харитини Кононенко залишаються актуальними і нині.

Рубрика «Балачки про моду» активно перегукується із нинішніми fashion-блогами і є чудовим прикладом для наслідування сучасними періодичними виданнями для жінок. Редакторський проєкт Харитини Кононенко доводить, що бюджетна жіноча преса за якістю свого змістового наповнення може позмагатися за пальму першості із дорогими глянсовими виданнями для жінок.

1. Апарат «Діла» у січні 1938 року // Діло. — Львів, 1938. — 14 січ. — С. 19.
2. Бендас Т. В. Гендерная психология : учеб. пособ. / Т. В. Бендас. — Санкт-Петербург : Питер, 2016. — 431 с.; ил. — (Серия «Учебное пособие»).
3. Білон П. Спогади / о. Прот. Петро Білон. — Пітсбург : До світла, 1956. — 135 с.
4. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI — XX ст.) / О. І. Дей. — Київ : Наукова думка, 1969. — 559 с.
5. Дзерович Д. Балачки про моду / Д-р Дарія Дзерович // Діло. — 1936. — 25 груд. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
6. [Дзерович Д.]. Вмісте одягатися? / Дарка // Діло. — 1939. — 24 черв. — С. 7. — (Жіноча сторінка).
7. Душенко К. В. Большой словарь цитат и крылатых выражений / Константин Душенко. — Москва : Эксмо, 2011. — 1216 с.
8. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: білизна / Рита // Діло. — 1938. — 18 берез. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
9. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: для нашої донечки / Рита // Діло. — 1937. — 4 черв. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
10. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: на вулицю, на фестини в літі, а не на баль / Рита // Діло. — 1937. — 16 лип. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
11. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: одяг для наших маленьких / Рита // Діло. — 1938. — 17 черв. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
12. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: «старша пані» / Рита // Діло. — 1937. — 21 трав. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
13. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: сукня, якої не сміє нам бракувати / Рита // Діло. — 1938. — 25 лют. — С. 5. — (Жіноча сторінка).

14. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: що значить бути добре одягненою? / Рита // Діло. — 1937. — 22 січ. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
15. [Кононенко Х.]. Балачки про моду: як змінити нашу сукню? / Рита // Діло. — 1937. — 3 груд. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
16. Кононенко Х. Жінки і читання часописів / Харитина Кононенко // Діло. — 1937. — 22 січ. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
17. Кононенко Х. Кілька слів на початок / Харитина Кононенко // Діло. — 1936. — 4 груд. — С. 5.
18. Кононенко Х. Мужчини і жіноча мода: голос мужчини / Харитина Кононенко // Діло. — 1938. — 9 груд. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
19. Кононенко Х. Наша господиня і наша служниця / Харитя Кононенко // Діло. — 1937. — 29 жовт. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
20. Кононенко Х. Нашій жіночій молоді треба фахової господарської освіти / Д-р інж. Харитя Кононенко // Діло. — 1937. — 4 черв. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
21. [Кононенко Х.]. Не мода, а міра у смаку / Рита // Діло. — 1939. — 31 берез. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
22. Кононенко Х. Рік / Харитина Кононенко // Діло. — 1937. — 10 груд. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
23. [Кононенко Х.]. Чого повинен вистерігатись добре одягнений пан? / Рита // Діло. — 1938. — 4 лют. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
24. Крецу І. Н. Підручник з крос-медіа / вид.: Іоанна Нарчіса Крецу, Міхаїл Гузун, Любов Василик ; пер.: Ана Лехінтан [та ін.]. — Bonn ; Sibiu : Schiller Publ. House, 2015. — 140 с. : іл., фот., табл.
25. Кузьма О. Як це колись було: причинок до історії «Діла» / Олекса Кузьма // Діло. — 1930. — 14 січ. — С. 7—8.
26. Молчко У. Музично-критичні статті Меланії Нижанківської на сторінках журналу «Нова Хата» / Уляна Молчко // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. — Івано-Франківськ, 2008. — Вип. 12/13. — С. 93—99.
27. Нижанківська М. Балачки про моду / Меланія Нижанківська // Діло. — 1937. — № 283. — С. 5. — (Жіноча сторінка).
28. Нижанківська М. Зберігаймо народню ношу і старі народні звичаї / Меланія Нижанківська // Жінка. — Львів, 1936. — № 4. — С. 7.
29. Нижанківська М. Показ жіночих одягів / Меланія Нижанківська // Жінка. — 1938. — Ч. 4. — С. 8.
30. Нижанківська М. Ревія мод / Меланія Нижанківська // Жінка. — 1937. — Ч. 3. — С. 8.
31. Нижанківська М. Творимо тоалети / Меланія Нижанківська // Жінка. — 1937. — № 24. — С. 10.

32. Пундій П. Українські лікарі : біобібліогр. довід. / П. Пундій. — Львів ; Чикаго, 1996. — Кн. 2 : Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю. — 446 с.
33. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 pp.) : анот. кат. / уклад. В. А. Передирій. — Львів, 1995. — 98 с.
34. Women's Suffrage: History of Women's Suffrage [Електронний ресурс] // Scholastic : Teacher's Activity Guide. — Режим доступу: <http://teacher.scholastic.com/activities/suffrage/history.htm>.

Василь Габор

ЖІНОЧИЙ РУХ У КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНІ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ АСПЕКТИ

(За матеріалами жіночої преси Галичини 1938—1939 pp.)

На основі публікацій галицької жіночої преси проаналізовано розвиток жіночого руху на Закарпатті та основні чинники його зростання; осмислено трансформацію спрямування жіночих організацій від добровільного до національного і суспільно-політичного, а також охарактеризовано лідерів жіночого руху та участь закарпатських жінок у розбудові Карпатської України.

Ключові слова: жіночий рух, національне відродження, Закарпаття, Карпатська Україна, «Жіночий Союз», «Союз Українок», Жіноча секція при товаристві «Просвіта» в Ужгороді, Жіночі відділи «Карпатської Січі».

На основани публікацій женской печати Галиции проанализировано развитие женского движения на Закарпатье и главные факторы его роста; осмыслено трансформацию ориентации женских организаций от благотельной к национальной и общественно-политической, а также охарактеризовано лидеров женского движения и участие закарпатских женщин в строительстве Карпатской Украины.

Ключевые слова: женское движение, национальное возрождение, Закарпатье, Карпатская Украина, «Женский Союз», «Союз Украинок», Женская секция общества «Просвіта» в Ужгороде, Женские отделения «Карпатской Сечи».

On the basis of the publications of the Galician women's press a development of the women's movement in the Transcarpathia and main factors